

İlişki Niteliği Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

The Turkish Adaptation of the Relationship Quality Scale: A Validity and Reliability Study

Nilüfer ÖZABACI*

Osmangazi University

Öz

Bu araştırmanın amacı, Pierce ve ark. (1991) tarafından geliştirilen "İlişki Niteliği Ölçeği"nin (QRI-The Relationship Quality Scale) Türk kültürüne uyarlayarak geçerlik ve güvenilirliğini test etmektir. İlişki Niteliği Ölçeği, bireyin yakın ilişkideki özel sosyal destek düzeyini ve kaynaklarını belirlemek üzere geliştirilmiş bir ölçektir. Bu ölçek, sosyal desteğin "özel ilişki algıları" yönüne işaret ederek, bireylerin yaşamlarında özellikle destek almayı umdukları yaşantıları ile destek almayı umdukları kişilerden algılanan desteği tanımlamak ve ölçülmesini kolaylaştırmak amacıyla geliştirilmiştir. 25 madde ve üç faktörden oluşan ölçeğin alt boyutları; Sosyal Destek (Support), İlişkideki Derinlik (Depth) ve Çatışma'dır. Ölçek de her madde 4 düzeyde,1 (hiç)'den 4 (çok fazla)'e doğru yönelen likert tipi bir derecelendirme ölçeğidir. Çalışma, Eskişehir ve Ankara ilinde yaşayan 152 kişiyi kapsayan bir örneklem üzerinde yürütülmüştür. Ölçeğin Türkçeye uygunluğu, doğrulayıcı faktör analiziyle sınanmıştır. Ankete katılanların ortalama yaşları 21-41 arasında değişmektedir. Genel ölçek yapısı için Cronbach Alfa değeri 0.85 olarak elde edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) değerleri ile tatmin edici bir yapının varlığını ortaya koymaktadır. QRI' nin Türkçe formunun psikometrik özellikleri, genel olarak kabul edilebilir düzeydedir.

Anahtar Sözcükler: İlişki niteliği, kültürel uyarlama, doğrulayıcı faktör analizi, sosyal destek.

Abstract

To determine the psychometric properties of the Turkish version of the Quality of Relationship Inventory (QRI). The Turkish version of the QRI was administered to 152 married persons living in urban, suburban, and rural areas of Eskişehir and Ankara Province, Turkey. The QRI consists of 25 items assigned to 3 facets (social support, depth and conflict) and is a supplementary module of QRI. The QRI were also administered to the participants. A confirmatory approach was used during reliability and validity analysis. SPSS 16.0 and LISREL 8.5 were used for the analysis of the data. The mean age of the participants was between 21-41 years Alpha values for the facets and overall scale (range: 0.66-0.78) (> 0.70), and item total correlations and overall scale success were satisfactory. As a measure of the construct validity of the scale, factor analysis showed very high CFI values (range: 0.96-0.99) for each of the domains. Convergence of QRI facet scores were acceptable level in general. The psychometric properties of the Turkish version of the QRI were acceptable, indicating that the scale is reliable and valid for use in Turkish.

Keywords: Relationship quality, cultural adaptation confirmatory factor analysis, social support.

Summary

Purpose

Social support is generally defined as the process involving transactions with significant others that facilitate coping with stress and other life burdens and tasks. Spouses are recognized

* Nilüfer ÖZABACI, Assoc. Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi University, Guidance and Counseling, niluferozabaci@hotmail.com

as frequent and important sources of social support affecting relational outcomes. In recent years, the focus has shifted more to measures of perceived support.

The purpose of the study is to adapt the Quality of Relationship Inventory (QRI) which was developed by Pierce and others (1991) to Turkish and search the validity and reliability of the scale.

Method

The Turkish version of the QRI was administered to 152 married persons living in urban, suburban, and rural areas of Eskisehir and Ankara Provinces, Turkey. The QRI consists of 25 items assigned to 3 facets (social support, depth and conflict) and is a supplementary module of QRI. The QRI were also administered to the participants. A confirmatory approach was used during reliability and validity analysis. SPSS 16.0 and LISREL 8.5 were used for the analysis of the data. The mean age of the participants was between 21-41 years. Quality of Relationship Inventory was a 25-item Likert-type test.

Results

Analyses revealed that a 3 factor solution, consisting of 3 different but interrelated factors best accounted for the data. Sub-scales of QRI were called as support, depth and conflict. Reliability and validity study results showed that the instrument can be used to define relationship quality. The Cronbach's alpha co-efficiencies of the scale changed between .84 - .86. The alpha values for the facets and overall scale (range: 0.66-0.78) (> 0.70), and item total correlations and overall scale success were satisfactory. As a measure of the construct validity of the scale, the factor analysis showed very high CFI values (range: 0.96-0.99) for each of the domains. Convergence of QRI facet scores were fine in general.

Conclusions

The psychometric properties of the Turkish version of the QRI were acceptable, indicating that the scale is reliable and valid for use in Turkish.

Giriş

Sosyal destek, bireylerin ruhsal sağlığını etkileyen psikososyal faktörlerden birisidir. Disiplinlerarası çalışmalar 25 yıldır stresi tetikleyen faktörlerin, kişilerin fiziksel ve zihinsel sağlıklarını iyileştirmede sosyal desteğin önemli rolünü vurgulamaktadır (Cohen ve ark.,2000). Bu çalışmaların çoğu genel olarak "algılanan destek" yani her insanın yakın çevresindeki insanlarla olan ilişkileri üzerine yoğunlaşmıştır. Sosyal destek, yaşam sorunları, engelleri ve sorumlulukları ile stresin birleştiği faaliyetlerin birbirleri arasındaki geçişini tanımlar. Sosyal desteğin var olan ölçütleri 3 kategoride toplanmaktadır. "Sosyal ilişki" ölçütü bireylerin grup içindeki entegrasyonu ve grup içi kişilerarası ilişkileri belirler. İkinci tip destek ölçütü "alınmış destek", kişinin özel bir zaman periyodu içinde, diğerlerinden almış olduğunu söylediği desteklerdir. Üçüncü olarak "algılanan destek" boyutu, kişinin ihtiyaç duyduğunda bulabileceğine inandığı destektir (Floyd& Wideman;1995). İlişki ile ilgili araştırmalar, eşlerin birbirine sağladıkları desteğin eşler arası ilişki sonuçlarını önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir. Soriaş (1998) algılanan sosyal desteği, algılanan sosyal ağ üzerinden değerlendirmeye almıştır. Sosyal çevreden alınan yardımların içeriğini belirlemek için altı ayrı sosyal destek işlevi belirlemiştir. Bunlar: maddi yardım, davranışsal yardım, yakın arkadaş etkileşimi, rehberlik, geri iletim, olumlu sosyal iletişimidir. Sosyal destek ile ilgili olarak, bireyin ruhsal sağlık ve kendini iyi hissetme üzerindeki etkisini açıklayan üç modelden de söz edilmektedir. Temel etki modeli, sosyal desteğin fiziksel sağlığın üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir. Bu modele göre sosyal destek, fiziksel sağlık ve kendini iyi hissetme konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Tampon etkisi modeli, bireyin stres verici olaylar karşısında aldığı sosyal destekle birlikte baş edebilme gücünün etkisinden söz

etmektedir. Sosyal destek ve olumsuz yaşam olaylarının birbirinden bağımsız etkileri modelinde ise olumsuz yaşam olayları ve sosyal destek eksikliğinin kendi başlarına bireylerde yaratacağı fiziksel ve ruhsal olumsuzluklara dikkat çekilmektedir (Güngör, 1996).

"Türkiye'de ilişki niteliğini sosyal destek boyutu ve ilişkinin içerdiği özellikler açısından inceleyen çalışmalar ile sosyal desteğin belirlenmesine ilişkin ölçek geliştirme çalışmalarına rastlanmaktadır." Ancak, sosyal destek kadar ilişkide etkili olan başka faktörlerin varlığı üzerinde durulmaktadır. Bu faktörlerin tümü literatürde "İlişki Niteliği" başlığı ile incelenmektedir. Bayram (1999) tarafından yapılan bir çalışmada gençlerde, ruhsal belirti ve sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiş ve sosyal destek arttıkça ruhsal sorunların azaldığı görülmüştür. Yıldırım (1997) lise öğrencilerinde yüksek ve düşük başarılı öğrencilerin sosyal destek düzeylerini incelediği çalışmasında, sosyal destek aldığına inanan öğrencilerin başarılarının da yüksek olduğunu belirlemiştir. İNÖ (İlişki Niteliği Ölçeği), Türkiye'de yetişkin nüfusun yakın ilişkilerinin niteliklerini nasıl değerlendirdiklerini ve yakın ilişkilerindeki sosyal destek kaynaklarını belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiş bir ölçektir. Bu nedenle, bu geçerlik çalışmasından elde edilen bulguların, Türkiye'de yaşayan yetişkin nüfusunun yakın ilişki algıları ve klinik çalışmalarda yakın ilişki içinde buldukları kişilerle yaşanan sorunlarının kaynağı ve nedenleri hakkında da önemli ipuçları vermesi beklenmektedir.

Pierce ve arkadaşları tarafından 1991 yılında geliştirilen İlişki Niteliği Ölçeği (QRI-The Quality of Relationship Inventory) bireyin yakın ilişkideki özel sosyal destek soru formu olarak geliştirilmiş bir ölçektir. Bu ölçek, sosyal desteğin "özel ilişki algıları" yönüne işaret ederek, bireylerin yaşamlarında özellikle destek almayı umdukları yaşantıları ile destek almayı umdukları kişilerden algılanan desteği tanımlamak ve ölçülmesini kolaylaştırmak amacıyla geliştirilmiştir (Pierce ve ark., 1991). 25 madde ve üç faktörden oluşan ölçek, Sosyal Destek (Support) İlişkideki Derinlik (Depth) ve Çatışma alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek de her madde 4 düzeyde, 1 (hiç)den 4 (çok fazla)'e doğru yönelen likert tipi bir derecelendirme ölçeğidir. Özgün ölçeğin güvenilirliği ile ilgili çalışmalarda dışsal ve içsel koruyucu faktörler boyutlarının iç tutarlılık katsayıları Cronbach Alfa tekniği ile hesaplanmış ve doyurucu sonuçlar alınmıştır. Faktör analizi ve diğer sosyal destek ölçekleri ile yapılan uyum geçerliliği çalışmaları yapılmıştır. Orijinal ölçekle ilgili yapılan çalışmalarda iç tutarlılık (internal consistency coefficient) değerleri .60 ile .90 arasında değişiklik göstermektedir. Cronbach Alfa değerleri .81 (sosyal destek: support) ile .93 (derinlik: depth) arasında değişiklik göstermektedir. Tekrar test güvenilirliği .48 ile .79 arasında bir değişiklik göstermektedir (Pierce ve ark., 1997).

Bu ölçeğin alt boyutları olan sosyal destek, derinlik ve çatışma, ilişkinin paylaşımcıları tarafından algılanan ilişki özellikleridir. İlişki Niteliği; a) ilişki destek algısı (özel ilişkide algılanan sosyal destek) b) Çatışma (ilişkide çatışma ve çelişki kaynağı) c) Derinlik (ilişkide olumlu olma, önemli ve güvende olma) olarak algılanmaktadır. İNÖ; klinik ve klinik olmayan yakın ilişki çalışmalarında kullanılabilir. Örneğin bir kişinin özel ilişki algıları, kişinin kişisel uyumunu algılamakta işe yarar (örneğin: kendine güven, yalnızlık, kaygı, depresyon, vb.). Buna ilave olarak, eşlerin davranışsal gözlemlerinin sonuçları bireylerin destek, çatışma ve derinlik algılarını göstermektedir. Buna ilave olarak İNÖ'nün bu belirleyici psikometrik özelliklerinin yanında araştırma ve klinik uygulamalar için uygun bazı diğer özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Birinci olarak, İNÖ gelecekte yapılacak olan sosyal destek çalışmaları için uygun bir araç olarak gözükmektedir. İkinci olarak, İNÖ romantik veya evli eşler, aile üyeleri, yakın çalışma arkadaşları ve arkadaşları da içine alan geniş bir gruptaki ilişkiler üzerinde çalışıldığında kullanılabilir bir ölçektir. Bunun yanında da aile ve evlilik çalışmalarında yol gösterici bir ölçektir.

Bu çalışmanın amacı, İNÖ'nün Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerliğini test etmektir. Bu ölçek Türkiye'de, yetişkinlere yönelik epidemiyolojik araştırmalar ile klinik müdahale çalışmalarında kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Bu çalışmada İNÖ (QRI)'nün Türkçe formunun psikometrik özellikleri sunulmakta ve tartışılmaktadır.

Yöntem

Çalışma Grubu

“İlişki Niteliği Ölçeği”nin (İNÖ) Türk kültürü uyarlaması için yürütülen çalışmanın katılımcılarını, 2009 yılında Ankara ve Eskişehir’de yaşayan ve kartopu örnekleme yöntemiyle seçilen 152 kişi (76 evli çift) oluşturmuştur. Çalışma grubu eşlerden oluşmuştur. Çalışma grubunun %49’u kadın, %49’u erkektir. %21’i 21-30 yaş, %50’si 31-40 yaş ve %29’u da 41 yaşın üstündeki kişilerden oluşmuştur. Eğitim durumlarına göre ise %32’si ilkokul, %45’i lise, %11’i üniversite ve %9’u yüksek lisans mezunudur. Çalışma grubunun %10’u 2 ve daha az yıl, %12’si 3-5 yıl, % 48’i 5-10 yıl, %70’i 10 yıl ve daha fazla süredir evli olan bireylerden oluşmuştur.

İşlemler

İNÖ’nün Türkçeye uyarlanması yönünde Pierce’in izni istenmiştir. Pierce’nin izni doğrultusunda ölçeğin kaynak dil olan İngilizceden hedef dil olan Türkçeye çevrilmesi süreci başlatılmıştır. Ölçek uyarlama çalışmalarında hedef dilden kaynak dile yapılan çeviriler uyarlama çalışmasının en önemli noktasını oluşturmaktadır. Bu nedenden dolayı ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevirisi alan bilgisi ve İngilizce dilsel yeterliliği bulunan 3 öğretim üyesi tarafından yapılmıştır. Sonra bu üç çeviri metni, ölçeğin orijinal metni ile birlikte 2 ayrı hakem (1 psikolojik danışman, 1 eğitim uzmanı) tarafından incelenerek çevirilerdeki ifadelerden orijinal metine en uygun maddeleri belirlemeleri istenmiştir. Bu işlemde sonra yapılan düzenlemeler ile ölçek, Türkçe maddelerle yeni halini almıştır. Daha sonra Türkçe metin İngilizce alanında uzman iki hakeme verilerek İngilizceye yeniden çevrilmiştir. Bu işlem sonucunda orijinal metin ile Türkçe metnin anlam bütünlüğü olduğuna, karşılaştırma yapılarak karar verilmiştir. Ölçek geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için hazır hale getirilmiştir. Çeviri işlemlerinin sonrasında ölçek Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde 4. sınıfa devam eden 30 sınıf öğretmenliği öğrencisine uygulanmıştır. Ölçeğin dil anlaşılabilirliği test edilmiştir. Alınan geribildirimler doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir.

Araştırma verisi araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Araştırmaya gönüllülük esası içinde katılan kişilere, bu araştırmada ilişki niteliğini değerlendiren bir ölçek üzerinde çalışıldığı önbilgisi verilmiş ve kişilerden sosyodemografik bilgi formu ve İNÖ’yü içeren ölçek formunu doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların araştırmaya ait veri toplama setini doldurmaları 15-20 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçlarını İlişki Niteliği Ölçeği (QRI-The Quality of Relationship Inventory) (Priece ve ark., 1991), Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (Hupka ve Bachelor,1977) ile birlikte katılımcıların cinsiyeti, eğitim durumları, evlilik süreleri, yaş gibi bilgilerini içeren kişisel bilgi formu oluşturmuştur. Bu ölçme araçları ile ilgili ayrıntılı bilgi aşağıda verilmiştir.

Kişilerarası İlişki Ölçeği: Hupka ve Bachler (1977) tarafından geliştirilen Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KAİ_Interpersonal Relationship Scale) ilişkilerde güven, bağımlılık, kendini yetersiz bulma ve cinsellikle ilgili maddeleri içermekte olan bir ölçektir. Kişilerarası İlişki Ölçeği İNÖ’nün benzer ölçek geçerliliği çalışmasında kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Karakurt (2001) tarafından 121 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Ölçek, güven, bağımlılık, cinsel hoşgörü, kendini onaylamama olmak üzere 16 maddeli 4 faktörlü bir ölçektir.. Ölçeğin yapı geçerliliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmış ve bu analiz sonucunda ölçek, güven, bağımlılık, kendini onaylamama ve cinsel hoşgörü olmak üzere dört faktörlü bir yapı göstermiştir. Her alt ölçeğin iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre iç tutarlılık katsayıları kendini onaylamama için .84, bağımlılık için .70, cinsel hoşgörü için .87 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel Değerlendirme

Çalışmanın tanımlayıcı analizleri ve grup karşılaştırmaları SPSS 16.0 ile yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi LISREL kullanılarak yapılmıştır. Tablo 1'deki tüm modeller İNÖ'nün faktör yapısını incelemek için test edilmiştir. Bir modelin kabul edilebilir sayılması için RMSEA değerinin 0.08'in altında, CFI değerinin 0.95'in üzerinde olması koşulu aranmıştır.

Bulgular

Yapı Geçerliliği

İNÖ'nün faktör yapılarını belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Analize 25 madde ile başlanmıştır. Özgün ölçekte yer alan 25 madde ve saptanan beş faktörlü yapı ile bu çalışmada elde edilen verilerin ne derece uyum gösterdiğini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen DFA sonucunda 1.,4.,9.,10.,14.,15.,17.,21 ve 22. maddelerin kuramsal olarak öngörülen örtük değişkenlerle birlikte diğer örtük değişkenlere de yüklenme eğilimleri saptanmış ve kavramsal netlik oluşturmak amacıyla bu maddeler de İNÖ'den çıkarılmıştır (Tablo 2). Araştırma kapsamında geriye kalan 16 madde verilmiştir. Ölçekte kalan maddelerin faktör yükleri 0.33-0.71 arasında değişmektedir. Birinci faktör sekiz, ikinci faktör üç, üçüncü faktör beş maddeden oluşmuştur. Araştırmanın doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Standart Uyum İyiliği Ölçütleri ile Araştırma Sonuçlarının Karşılaştırılması

Uyum Ölçüleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Araştırmada Elde Edilen Uyum Değerleri
c2	$0 \leq c2 \leq 2df$	$2df \leq c2 \leq 3df$	132.27
P değeri	$0.05 \leq p \leq 1$	$0.01 \leq p \leq 0.05$	0.02
c2/df	$0 \leq c2/df \leq 2$	$2 \leq c2/df \leq 3$	1.01
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$	0.045
RMR			0.043
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0.063
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$	0.86
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.95 \leq NNFI \leq 0.97$	0.95
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI \leq 0.97$	0.96
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI \leq 0.95$	0.90
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI \leq 0.90$	0.87
RFI	$0.90 < RFI < 1.00$	$0.85 < RFI < 0.90$	0.79

Kaynak: Schermelleh-Engel-Moosbrugger (2003)

Tablo 1'de, doğrulayıcı faktör analizi çalışmasının sonuçları görülmektedir. Bu sonuçlara göre, ki-kare $\chi^2=132,27$; (sd=179, $p<.01$); (χ^2/sd)=1,01 olarak belirlenmiştir. RMSEA= 0.045; SRMR= 0.063; GFI= 0.90; AGFI= 0.87; NFI= 0.86; CFI= 0.96; RFI= 0.79 olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak, İNÖ'nün Türkçe versiyonunun 16 madde ve üç faktörden oluştuğu doğrulayıcı faktör analizinin uyum belirteçleri ile belirlenmiş ve bu model kuramsal ve istatistiksel açıdan uygun bulunmuştur. Faktör yüklerini gösteren *Lambda-x* değerleri incelendiğinde ise faktör yüklerinin 0.33 ile 0.71 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler, maddelerin faktör yüklerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.

İlişki Niteliği Envanteri (İNE) 'nin Faktör Yükleri

Madde No	Faktör Ortak Varyans	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
s1*	8,553	,729		
s3	8,888	,716		
s5	8,096	,730		
s8	9,370	,744		
s15*	7,945	,713		
s18	8,372	,716		
s22*	7,078	,684		
s2	30,622		,783	
s4*	26,998		,747	
s6	28,151		,768	
s7	31,563		,783	
s9*	25,872		,745	
s14*	26,824		,747	
s19	27,193		,754	
s20	26,472		,741	
s21*	28,169		,752	
s23	27,785		,747	
s24	27,501		,755	
s25	27,626		,754	
s10*	3,761			,685
s11	4,341			,689
s12	4,013			,737
s13	3,841			,696
s16	4,165			,757
s17*	3,773			,666

(*)Doğrulayıcı faktör analizi sonucu çıkarılan maddeler

Doğrulayıcı faktör analizi daha önceden belirlenmiş bir yapının doğrulanmasını test etmek amacıyla gerçekleştirilir (Şimşek, 2006). Bu süreçte modelin elde edilen veriyi ne kadar iyi açıkladığı uyum iyiliği indeksleri ile belirlenir. Uyum iyiliği testleri modelin kabul ve reddedilme kararının verilmesini sağlar. Ki-kare (χ^2), oluşturulan modelin veri tabanına mutlak uygunluğunu değerlendiren önemli bir testtir (Bollen, 1989). Ki-kare testi örneklem büyüklüğüne duyarlıdır ve örneklem sayısı 200'ün üstüne çıktığında genellikle güvenilir sonuçlar vermemektedir (Schumacker ve Lomax, 1996). Bu testte normal ki-kare testinin tersi olarak ki-kare değerinin mümkün olduğunca düşük olması arzulanır. Serbestlik derecesi de ki-kare testinde önemli bir ölçüttür. Serbestlik derecesinin büyük olduğu durumlarda ki-kare anlamlı sonuçlar vermektedir. Bu test ki-kareyi daha az örnek büyüklüğüne bağımlı hale getiren bir yöntem olup ki-karenin serbestlik derecesi bölümünden elde edilir. Bu değer 3'ten küçük olması beklenir (Ayyıldız ve Cengiz, 2006).

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Modelin uygunluğunun sınanmasında gözlenen değişkenler arasındaki kovaryans ile modelde önerilen parametreler arasındaki kovaryans matrisi arasındaki farkın, diğer bir deyişle hatanın derecesi temelinde geliştirilmiş olan mutlak uyum indeksleri de kullanılmaktadır. RMSEA; hata karelerinin ortalamasının karekökü olup, modelin anlamlı olabilmesi için RMSEA'nın 0.05 veya daha düşük olması beklenir. Ancak, model 0.05 ile 0.08 arasında bir RMSEA değeri almışsa kabul edilebilir uyum içerisindedir. SRMR; standartlaştırılmış ortalama hataların kareköküdür. SRMR değeri 0'a yaklaştıkça modelin uyum iyiliği artar. Model, 0.05'ten düşük bir SRMR değeri almışsa iyi uyum, 0.05 ile 0.10 arasında bir SRMR değeri almışsa kabul edilebilir

uyum içerisinde. GFI; iyi uyum indeksi olarak ifade edilir. GFI, varsayılan modelce hesaplanan gözlenen değişkenler arasındaki genel kovaryans miktarını gösterir. Regresyon analizindeki R^2 gibi açıklanabilir. Örnek hacminin çok olması GFI değerini yükselterek doğru sonuç alınmasını önleyebilir. GFI değeri 0 ile 1 arasında değişir. GFI'nun 0.90'ı aşması iyi bir model göstergesi olarak alınmaktadır. Bu gözlenen değişkenler arasında yeterince kovaryansın hesaplandığı anlamına gelmektedir (Ayyıldız ve Cengiz, 2006). AGFI düzenlenmiş iyi uyum indeksidir. Örneklem sayısı dikkate alınarak düzeltilmiş olan bir GFI değeridir. Örneklem sayısının özellikle büyük olduğu durumlarda AGFI daha temsili bir uyum indeksidir. AGFI değeri 0-1 arasındadır. Bu değer 1'e ne kadar yaklaşırsa model uyumu o kadar iyi olur. CFI; karşılaştırmalı uyum indeksidir. Mevcut modelin uyumu ile gizil değişkenler arası korelasyonu ve kovaryansı yok sayan sıfır hipotez modelinin uyumunu karşılaştırır. Yani model tarafından tahmin edilen kovaryans matrisi ile sıfır hipotezli modelin kovaryans matrisini karşılaştırır (Ayyıldız ve Cengiz, 2006). CFI 0 ile 1 arasında değişen değerler alır. 0.97 ile 1 arasında CFI değerine sahip bir modelin iyi uyum içinde olduğu, 0.90 ile 0.97 arasında CFI değerine sahip bir modelin kabul edilebilir uyum içinde olduğu söylenebilir. NFI; normlaştırılmış uyum indeksi olup, CFI'ya alternatif olarak geliştirilmiştir. Örneklem sayısı ile pozitif ilişkilidir. Bu indeks varsayılan modelin temel ya da sıfır hipoteziyle olan uygunluğunu araştırır. 0-1 arasında değişen değerler alır. 0.95 ile 1 arasında NFI değerine sahip bir modelin iyi uyum içinde olduğu, 0.90 ile 0.95 arasında NFI değerine sahip bir modelin kabul edilebilir uyum içinde olduğu söylenebilir. NNFI ya da normlaştırılmamış uyum indeksi; örnek sayısının artmasından etkilenmemektedir. Her ne kadar normalite varsayımından hareket ediyor olsa da NNFI genel olarak 0-1 aralığında olmakla birlikte, bazen bu aralığın dışına çıkabilir (Şehribanoğlu, 2005). 0.97 ile 1 arasında NNFI değerine sahip bir modelin iyi uyum içinde olduğu, 0.95 ile 0.97 arasında NNFI değerine sahip bir modelin kabul edilebilir uyum içinde olduğu söylenebilir. Uyum indekslerinin 0.90 değerinden büyük ve hata indekslerinin ise, 0.05 değerinden küçük olmasını önermektedir. Bir başka deyişle GFI, AGFI, CFI değerleri .90'ın üstünde, bunun yanı sıra SRMR ve RMSA değerleri de .05'in altında olmalıdır (Schumacker & Lomax). İNÖ'nün Türkçe versiyonununun 16 madde ve üç faktörden oluştuğu doğrulayıcı faktör analizinin uyum belirteçleri ile belirlenmiş ve bu model kuramsal ve istatistiksel açıdan uygun bulunmuştur.

Ölçüt Ölçek Geçerliliği

İNÖ'nün benzer ölçek geçerliliği çalışması Kişilerarası İlişki Ölçeği ile incelenmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda İNÖ'nün Kişilerarası İlişki Ölçeği'yle orta düzeyde ($r = .64, p = 000$) ilişkili olduğu bulunmuştur. Kişilerarası ilişki Ölçeği ilişki niteliğini ölçmede kullanılan bir ölçektir. İlişki Niteliği Ölçeği ile Kişilerarası İlişki Ölçeği'nin alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Ancak Sosyal Destek ve Güven boyutunda bir ilişki bulunamamıştır. Kendini onaylamama ve Sosyal Destek boyutunda tersine yüksek bir ilişki çıkmıştır. Genelde iki ölçeğin faktörleri arasındaki ilişkinin yüksek çıkması, ölçeğin geçerli sayılması için yeterli olduğunu göstermektedir. İlgili ölçekle elde edilen korelasyon sonuçlarının olağan düzeylerde olduğu düşünülmektedir.

Güvenirlilik Çalışmaları

Bu çalışmada İNÖ'nün güvenirliliği test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ve iç tutarlık katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığı 0.85 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test yöntemiyle güvenirliliği belirlemek amacıyla ölçek 30 kişiye iki hafta arayla uygulanmıştır. Uygulama sonucunda ölçeğin test-tekrar test güvenirliliği 0.72 olarak bulunmuştur. Tablo 3'te güvenirliliğe ilişkin sonuçlar görülmektedir.

Tablo 3.

Ölçekte Yer Alan Maddelerin İki Uygulama Arasındaki Farka İlişkin t- Testi Sonuçları

Uygulama	N	Test Tekrar Test	İç Tutarlılık
1. Uygulama	30	0.72	0.85
2. Uygulama	30		

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada İlişki Niteliği Ölçeği'nin faktör yapısını incelemek için doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, ilişki niteliğinin 3 faktörlü bir modeli desteklediğini göstermiştir. Analiz sonucunda 25 madde ve üç alt boyuttan oluşan özgün ölçeğin üçlü faktör yapısının korunduğu, ancak madde sayısının 16'ya indirildiği belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçları, İNÖ'nün Türkçe formunun faktör yapısının diğer kültürlerdeki çok benzediğini göstermektedir. Bu çalışmanın 3 faktör öneren sonuçları, Pierce'ın (1991) bulgularıyla uyum göstermektedir. Özgün ölçeğin diğer dil ve kültürlerle uyarlanmasına ilişkin gerçekleştirilen çalışmaların bir kısmında, ölçeği faktör yapıları ve madde sayısında değişiklikler olduğuna ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır (Nakano, 2002). Yapılan araştırmalarda faktör değeri düşük bulunarak ölçekten bazı maddelerin çıkartılması ülkeler arasındaki kültürel farklılıklara bağlanmıştır. Nakano (2002)'nin aynı ölçeğin Japoncaya uyarlama çalışmasında maddeler iki faktörde toplanmıştır. İNÖ'nün iç tutarlık hesaplamasında, Cronbach Alfa madde toplam korelasyon katsayıları .85 olarak bulunmuştur. Yapılan çalışmalar sonucunda İNÖ'nün geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Ölçeğin Türkiye'deki klinik ve alan çalışmalarında kullanılmasının ölçeği güçlendireceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın bir kısıtlılığı, örneklemin belirli bir yaş aralığında ve evli olan bireylerle sınırlı olmasıdır. Daha sonraki çalışmalarda, ölçeğin genç bireyleri de kapsayan daha geniş bir yaş grubunda da faktör yapısının sınanması yararlı olacaktır. Ayrıca, katılımcılar psikiyatrik hastalık varlığı yönünden incelenmemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarının farklı yaş grupları ve sosyal gruplarda, ayrıca psikiyatri kliniği ve psikolojik danışma birimine başvuran danışanlarda, aile ve evlilik terapisinde kullanılması yararlı olacaktır.

Kaynakça

- Ayyıldız, H., Cengiz, ve Ustasüleyman, T. (2006). Üretim ve Pazarlama Bölüm Çalışanları Arası Davranışsal Değişkenlerin Firma Performansı Üzerine Etkisine İlişkin Yapısal Bir Model Önerisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2006, (17,)17.
- Bayram, D.(1999) Bir Grup Gençte Ruhsal Belirti ile Sosyal Destek İlişkisi. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.
- Bollen, K.A. (1989). *Structural equations with latent variables*. New York: John Wiley & Sons.
- Cohen, S., Gottlieb, B. H. ve Underwood, L. G.. (2000). Social relationship and health. In S. Cohen, L.G. Underwood, ve B.H. Gottlieb(Eds), *Social Support measurement and intervention: A guide for health and social scientists* (pp.3-28). New York: Oxford University Press.
- Floyd, F.J. ve Wiademan,K.F. (1995). Factor analysis in the development and refinement of clinical assesment instruments. *Psychological Assessment*,7,286-299.
- Güngör, A. (1996). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Destek, Negatif Yaşam Olayları , Öfkenin İfade Ediliş Biçimi ve Kendini Suçlamanın Fiziksel Sağlık ve Sosyal Uyumla Olan İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Ankara.
- Karakurt,G. (2001) The Impact of adult attechment styles on romantic jealousy, Unpublished Master Thesis. METU Ankara.

- Nakano, Y., Siguuria, M., Aoki, K., Hori, S., Oshima, M. ve Kitumura, T. (2002). Japanese version of the Quality of Relationship Inventory: Its Reliability and Validity among women with recurrent spontaneous abortion. *Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 56, 527-532.
- Pierce, G.R. (1994). The Quality of Relationship Inventory: Assessing the interpersonal context of social support. In B.R. Burleson, T.L. Albrecht, ve I.G. Sarason (Eds) *Communication of Social Support: Messages, Interactions, relationships and Community* (pp.247-266) Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pierce, G.R., Sarason, I.G. ve Sarason, B.R., Silky-Butzel, J.A. ve Nagle, L.C. (1997) Assessing the quality of Personal Relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14, 337-353.
- Pierce, G.R., Sarason, I.G. ve Sarason, B.R. (1991) General and relationship based perceptions of social support: Are two constructs better than one? *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 1028-1039.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., and Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive *Goodness-Of-Fit Measures Of Psychological Research Online*, (8), 2, 23-74.
- Schumacker, R.E. & Lomax, R.G. (1996). *A beginner's guide to structural equation modeling*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Sorias, O. (1998) Sosyal destek kavramı. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi dergisi*. 27 (1) 359-362.
- Stapleton, C.D. (1997). Basic concepts in exploratory factor analysis as a tool to evaluate score validity: A right brained approach. 25 Kasım 2008 tarihinde <http://erica.net/ft/tamu/efa.htm> adresinden erişilmiştir.
- Şehribanoğlu, S. (2005). Yapısal Eşitlik Modelleri ve Bir Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı.
- Şimşek, Ö.F. (2006). Sosyal Bilimler ve Davranış Bilimlerinde Yapısal Eşitlik Modellemesinin Üstünlükleri: Bir simülasyon Çalışması. 5. *İstatistik Günleri Sempozyumu*, Antalya.
- Yıldırım, İ. (1997) Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 1997 2 (10):33-45.